

A „gajd de luxe” tól a fakanálig

A huszonöt éves Vujicsics együttesről

„Megfordultak szinte minden kontinensen, talán még csak Dél-Amerikában és az Északi sarkon nem” – mondta Vujicsics Sztoján üdvözlő beszédében a Zeneakadémia nagytermében, ahol testvére, a tragikusan elhunyt zeneszerző nevét viselő zenekar, a „Vujicsics Együttes” negyedszázados jubileumi koncertjét tartotta.

Az együttes vezetője, Eredics Gábor, az est folyamán azonban nem kontinensekre, hanem Pomázra, Mohácsra, Felsőszentmártonra, „Patakra” és „Toncsira” emlékezett. Azokra a falvakra és zenészekre, akik – huszonöt év után nyugodtan mondható – meghatározták a Vujicsics Tihamér és Bartók Béla szellemiségét szenvedélyes ápolók életét.

Az Eredics fivérek, Gábor és Kálmán, Borbély Misi, Szendrői Feri, Győri Karcsi és Brczán Mirosláv (Miró), családként zenélnek, s élnek együtt. A „családnak” új tagja is van: Horváth Zoli, aki az együttes megalakulásakor csak négy éves volt. A családi körhöz tartozik sok-sok népzenevel megfertőzött barátja is, akik nem maradhatnak ki az együttes sem egyszerű, sem ünnepi koncertjeiről.

A próbák nem egy művelődési házban vagy iskolában folynak, hanem valamelyikük otthonában. Egy ideig Borbély Misi volt a házigazda, mostanában Kálmánéknál van a főhadiszállás. A hangszerek néha elő sem kerülnek, a családi gondok és örömök, aktuális politikai témák kibeszélése, vagy pusztán a kötetlen, felszabadult csevegés iránti vágy ítéli őket átmeneti zenétlenségre. Talán ebben a „fegyelmezetlenségben” is rejlik annak a titka, hogy huszonöt éve szinte változatlan összetételben muzsikálnak együtt – példamutató alázattal minden hang, akkord és ritmus iránt – szóval, rendkívül fegyelmezetten. Még egy titka van az egymás melletti negyedszázados kitartásnak: a Vujicsics Együttes nem a zenéből akart és akar megélni, hanem egyszerűen a zenének él. „Ha minden energiánkat a lemezkiadásra, koncertekre fordítottuk volna, talán már régen feloszlottunk volna” – vallják egybehangzóan az együttes tagjai.

Jó, hogy nem így történt – a megjelent lemezek, CD-k, tévé- és rádiófelvételek, fesztiválok pedig önmagukért beszélnek (zenélnek).

A huszonöt éves történet megérne egy komolyabb írásos kiadványt. Amolyan monográfia félét adatokkal, fotókkal, oklevelekkel... sztorikkal, vallomásokkal és hitvallásokkal, műsorvezetői sziporkákkal...

A fejezetcímek pedig egyenesen tolakodóak! Pl. „Gajd de luxe”, „Tihamér szeme sarka és furulyája”, „Ki Mit Tud?”...

Az együtteshez közelálló körök úgy tudják, hogy egy pontos és fontos megfogalmazású, ám kimondhatatlanul hosszúnevű zenekarként alakultak meg, azzal a küldetéssel, hogy az éppen működni kezdő pomázi nemzetiségi táncsoportot kísérje hangszeresen a

színpadon és kialvatlanul az autóbuszban, a turnék során. A zenekar így számos jelzöt kapott: pomázi, ifjúsági, hangszeres, népi, nemzetiségi, öntevékeny... a sorrendre egyik zenekari tag sem emlékszik pontosan, de arra igen, hogy a táncsoporttal való együttműködés meghatározó volt az igazi megalakulás során.

Gábor és Kálmán azonban a zenekar megalakulását egy huszonöt évvel ezelőtti, „rendhagyó” húsvéti locsolkodáshoz kötik.

Ahogy másutt is, Pomázon is íratlan szabály volt, hogy a lányokat illik húsvét hétfőjén meglocsolni. Fennállt a veszély, hogy a néphagyomány ápolása alkoholtartalmú veszélyeket is rejteget magában, így aztán a locsolkodni induló fiúk elhatározták, zenéléssel óvják meg magukat.

Kialakult az alkalmi zenekar hangszer-összetétele: eloxált alumínium-furulya, két lopótök, köcsögduda és a fő attrakció, a „gajd de luxe”, azaz luxUSDuda. Azért volt ilyen furcsa neve, mert nem kutyabőrből, vagy kecskebőről készült, hanem egy korábban műtrágyát tartalmazó nylonzsákból. (Kálmán és Gábor között a mai napig eldöntetlen vita tárgyát képezi, hogy szerves, vagy szervesetlen volt-e az eredeti zsák tartalma.) Azután került valahonnan PVC-könyökcső

A jubiláló együttes a díj átvétele után a Parlamentben
Jaksity Iván felvétele

meg parafadugó is a dallam- és kontraszópokhoz. A dudává nemesítés hegesztési munkálataiban a papa segített. A Borbély Misi furulyázott és okarinázott, az Eredics fivérek pedig dudáltak. A zenés locsolásnak híre ment a faluban, az emberek kérdezték: „Voltak e már nálatok az Eredics meg a Misi gyerek?”. Valaki azt mondta – emlékszik Kálmán – „Ez olyan jó volt, hogy beviszlek benneteket Pestre!”

El is jutottak Pestre, sőt, mint korábban már szó volt róla, messzebb is. Előbb azonban még megzavarták Mirót egy vasárnapi levesszürcsölés közben és rávették, pengessen velük. Aztán félbeszakítottak egy „Győri – Milosevics gombfoci örökrangadót” és megfűzték Kareszt, hogy a klasszikus muzsika mellett próbálkozzon meg az „Uzicko koloval” is. Feri gyorsan társult, a harmonikás Nyári Iván hangszertudásával – és nem utolsó sorban a temérdek lemezén található és megtanulható repertoárral – meghatározó tagja lett a zenekarnak. Még annak a hosszúnevűnek, ami azt jelentette hogy Vujicsics Tihamér még élt. A számára utolsó budakalászi szerb búcsúban még beavatta az ifjú muzsikusokat abba, hogyan lehet különböző hangszereken utánozni a dudát, eldicsekedte, hogy a könyve már nyomdában van, ahol aztán van dudadallam bőven. Abban maradtak, hogy ha visszajön Damaszkuszából, folytatják majd a leckét és a barátkozást... Az 1976-os „Ki Mit Tud”-on már az Ő nevét viselték...

Ki Mit Tud? – 1976

Tulajdonképpen egy sikeres rábeszélésnek köszönhető, hogy az egész országot a képernyő elé szegező tévévetélkedő akkori műsorvezetője, Horváth János bejelentette: „Ennek a kategóriának a győztese a Vujicsics Együttes!”.

A Szentendrei Művelődési Ház művészeti vezetője, Kenderffy Judit szorgalmazta, hogy nevezzenek be. Először voltak némi viták, a fiúk húzództak mondván: „Minek menjünk a Ki Mit Tudra? Összehasonlítanak majd egy késdobálóval... csak jópofáskodjunk ott?” Aztán mégis beneveztek, és ha nem is késdobálóval de (már a döntőben) egy operaszínpaddal mégiscsak összehozta őket a sors. Ők maguk sem igazán bíztak valamilyen áttörő sikerben. Úgy mentek el az elődöntőre, majd a középdöntőre is, hogy ha már ott vannak, ne valljanak szégyent. Mégiscsak Petrovics Emil, Pernye András, Szinetár Miklós, Major Tamás, Vásárhelyi László és nem utolsó sorban – sokmillió néző előtt kell zenélni... Hogy eljutnak a döntőig, nem igazán hitték komolyan. Olyannyira nem, hogy addigra nem is maradt repertoárjuk. Rövid idő alatt sikerült azonban új nótákat találni és betanulni. Nem is akárhogyan! Az eredmény jól ismert!

A Ki Mit Tud?-nak komoly hozadékaik voltak. Csupa mosolygós ember a villamoson, a hentesnél, a

legfrissebb zsömle nem csak a pomázi boltban..., szóval a népszerűség. „Szép és kellemes dolog ez, biztosan ügyesek is voltunk, de az elismerés kijár azoknak a dallamoknak is, melyeket megszólaltattunk” – tették a helyére a dolgokat a zenészek. Ezzel meg is határozták további tevékenységüket. A népzene alázatos szolgálóivá és gondos ápolóivá váltak. A cél most már nem csak az volt, hogy a szerbség és horvátság zenei lelkületét melengessék, hanem az, hogy a többségi magyarság is megismerje, majd élvezze a „Trojanacot”, „Kukunjeset”, s más számokat is, mégpedig „hagyománytisztelő feldolgozásban” – ahogyan zenélési módjukat Eredics Gábor meghatározta. Ez pedig nem jelent mást, mint a régi mesterek játéktílusának tiszteletét.

Mesterek

Amennyiben a hangszerekkel való örök barátságról van szó, mindannyian a hajdani zeneiskolai fúvószenekart és Tibor bácsi nevét emlegetik. Tőle tanulták meg – vélhetően nem mindig túl lelkesen –, hogy „a gyors játékot, csak nagyon lassú gyakorlással lehet elsajátítani”. Ez bebizonyosodott egy-két „virgásabb” koló tanulásakor. Azt, hogy jó tempóban, ne túlhajtva, ne túl lassan játszá, a pomázi Gyurci bácsi tekintete felügyelte, mint ahogy azt is, hogy az adott szám eredeti népzene-e, vagy sem. Sok mindent meg kellett tanulni. Ebben nagy segítséget nyújtott egykori harmonkásuk, Nyári Iván, akit – korosztályra való tekintet nélkül – szintén mestereik közé sorolnak.

Igen, igen, de itt van ez a „Baranyai kóló”, meg a „Na dvi strane”... ez a Toncsi (Kovács Antal mohácsi tamburás) valami olyat csinál amit nem sikerül sehogyan sem elcsípni. A dallam 98 százaléka rendben van..., de valamit még csinál. Egészen addig nem derült ki, míg személyesen nem találkoztak. Toncsi csak annyit mondott, hogy úgy csinálja „hogy jó legyen”. Az éles fül eddig kevésnek bizonyult (pedig Győri Karcsi már túl volt egy többhónapos Pávkovics Sztipa, alias „Patak” hegedűkurzuson), szükség volt az éles szemre is. Kiderült, hogy a jellegzetes mohácsi tamburahangzás egy jelentéktelennek tűnő ujjmozdulatnak, amolyan kisebb, hevenyészett érintésnek tulajdonítható. Ez az, ami csak úgy nem koppintható le a lukasra hallgatott magnószalagról...

Ez az amitől, sok más ellesett, megtanult és megtisztelt dallamtól a Zeneakadémia nagytermében feszült csend fogadta a „lakodalmas” utolsó hangjának kicsengését. Két tamburahúr hangja „viszhangzott”, azé a hangszeré, melyet pár perccel korábban Eredics Gabi a koncertzongorához és a hatalmas orgonaszópokhoz képest egyszerű „lekvárkeverő kanállá” szerényített. Kiderült, az is nagyot tud szólni... és sokáig... Sokszor huszonöt évig...

Stevan Popovic